

## Polgári Jog 2017/5. - Ptk. a jogesetek tükrében

### Balázsy Péter: Érdekelletét a képviselő során és a jóerkölcsbe ütközés

*Felhívott jogszabályhelyek: 1959-es Ptk. 200. § (2) bek., 1959-es Ptk. 221. § (3) bek., Ptk. 6:13. §, Ptk. 6:96. §*

*Címkék: képviselő, érdekellentét, jóerkölcsbe ütközés, szerződés érvénytelensége, semmisség, megtámadhatóság, kezesség, jogszabályba ütközés*

#### 1. A vizsgált kérdés

[1] A felperes keresetében az 1991. augusztus 17-én létrejött készfizető kezességi szerződésre hivatkozva, az általa a felek, valamint az S. Kft. között 1991. augusztus 15-én megkötött „üzleti megállapodásban” vállalt bankgarancia alapján teljesített 75 810 331,26 Ft tőke, továbbá ezen összegnek a középátlagos időtől számított törvényes kamata megfizetésére kérte az alperes kötelezését. Kereseti követelése indokaként elsődlegesen arra hivatkozott, hogy álláspontja szerint a felek közötti készfizető kezességi szerződés érvényes, így az alperes helytállási kötelezettsége fennáll.

[2] Az alperes a kereset elutasítását, viszontkeresetében pedig a készfizető kezességi szerződés érvénytelenségének a megállapítását kérte. Hivatkozása szerint a perbeli szerződés azért érvénytelen, mert az alperes volt igazgatója e tisztsége mellett az S. Kft.-nek is tisztségviselője volt, továbbá mert mindkét gazdálkodó szervezet esetében egy személyben volt jogosult cégszerű aláírásra. Előadta azt is, hogy a volt igazgató az eljárásáról az alperes vállalati tanácsát nem tájékoztatta, annak jóváhagyása nélkül intézkedett.

[3] Az Állami Bankfelügyelet az ügylettel kapcsolatban megállapította, hogy a bankgarancia során a kockázatvállalás túlzott mértékére vonatkozó rendeleti előírást megsértették, továbbá hogy az eljárási rendben több esetben megszegték a bank saját belső ügyrendi szabályzatát. Az eljárás folyamán a büntetőbíróság az alperes volt igazgatóját, egyúttal az S. Kft. ügyvezetőjét büntösnek mondta ki különösen nagy vagyoni hátrányt okozó hűtlen kezelés büntetésében. A jogerős ítélet indokolása rögzítette, hogy a hűtlen kezelést azzal valósította meg, hogy mint az alperes igazgatója kezességet vállalt az S. Kft. hiteltartozása vonatkozásában. A vádlottnak a szándéka legalább eshetőlegesen átfogta azt, hogy az alperesnél vagyoni hátrány következhet be.

[4] A tényállás alapján az alábbi kérdések vethetők fel:

- *ütközhet-e jóerkölcsbe a szerződés, ha a kezességet vállaló cég igazgatója és annak a gazdasági társaságnak az ügyvezetője, akiért a kezességvállalás történt, azonos személy;*

- *amennyiben igen, úgy e semmisségi ok hogyan viszonyul ahhoz a jogkövetkezményhez, amelyet a jogalkotó a képviselő során felmerülő érdekellentétéhez rendel?*

#### 2. Megoldás az 1959-es Ptk. alapján

[5] A Legfelsőbb Bíróság határozatában kimondta, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: 1959-es Ptk.) 221. § (3) bekezdése értelmében a készfizető kezességi szerződés megkötésénél M. T. - aki egy személyben volt a kötelezett kft. ügyvezetője és a kezes alperes vállalat igazgatója - nem járhatott volna el. A felek szerződése tehát egyrészt az 1959-es Ptk. felhívott szabályába, és egyúttal a jóerkölcsbe ütközött. Ebből következően a szerződés az 1959-es Ptk. 200. § (2) bekezdése mindkét fordulatába ütközően semmis. Az alperes vállalati tanácsa jóváhagyásának elmaradása kapcsán a bíróság kimondta, hogy az alperesnek a perbeli szerződés megkötésekor hatályos szervezeti és működési szabályzata kifejezetten nem

rendelkezett a beruházásnak nem minősülő jelentős döntések vállalati tanács általi jóváhagyása megköveteléséről (Legf. Bír. Gf.II.32.141/1996. - BH1998. 138.).

### 3. A Ptk. új szabályainak relevanciája

[6] Az 1959-es Ptk. mind a képviselő ellátása során felmerülő érdekkellentét, mind a jóerkölcsbe ütköző szerződéshez ugyanazt a jogkövetkezményt fűzte: a semmisséget. Ennek megfelelően inkább elvi jelentősége volt annak, hogy a semmisség egyik vagy másik, esetleg mindkét ok alapján állt-e fenn, a szerződés a felek akaratától függetlenül érvénytelennek minősült. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:13. §-a azonban lényeges változást hozott az érdekkellentét szabályai körében: semmisség helyett megtámadási jogot biztosít, mégpedig a képviselt számára, és ezzel eltér a megtámadásra vonatkozó általános szabályoktól, mely szerint megtámadásra a fél és az jogosult, akinek a megtámadáshoz jogi érdeke fűződik. Tekintettel arra, hogy a megtámadhatóság és a semmisség szabályai között lényeges eltérések vannak, egyáltalán nem mindegy, hogy a fenti jogesetben mely érvénytelenségi ok áll fent.

[7] Kiindulásként rögzíthető, hogy a jogesetben az érdekkellentét a Ptk. szabályai szerint is fennáll, ugyanis törvényi vélelem mondja ki az érdekkellentétet arra az esetre, ha a képviselő az ellenérdekű fél vagy annak képviselője [6:13. § (2) bek.]. Ebből következik, hogy a megtámadás lehetősége adott az alperes részére, ha annak további törvényi feltételei fennállnak. A továbbiakban tehát annak vizsgálata szükséges, hogy jóerkölcsbe ütköző szerződés okán megállapítható-e a fenti kezességi szerződés semmissége.

[8] Alapvető fontosságú annak tisztázása, hogy a jóerkölcsbe ütközés milyen esetekre vonatkozik, mi a jogintézmény jogpolitikai indoka. A jóerkölcsbe ütköző szerződés nem jogszabályba ütköző szerződést jelent, hanem éppen olyan eseteket, amelyeket jogszabály ugyan nem tilt, de az az általános társadalmi megítélés szerint erkölcsi normákat sért, átlépi a társadalom értékítélete szerint megkívánt zsinórmértéket. Ennélfogva a jóerkölcsbe ütközés, mint semmisségi ok nem társulhat más érvénytelenségi okhoz, kvázi erősítésként, hiszen azok jogszabály által tiltott magatartások, míg a jóerkölcsbe ütközés éppen az ezen kívül eső esetekre vonatkozik, célja pedig az, hogy ne maradjon jogvédelem nélkül az, akit olyan - a társadalom értékítélete szerint is elítélendő - sérelem ér, amire a jogalkotó a jogszabály megalkotása során nem számított, nem számíthatott. Könnyen belátható, hogy valamennyi érvénytelenségi ok egyben sérti a jóerkölcsöt is, hiszen pontosan ezért vont a jogalkotó ezeket az eseteket a szabályozás körébe. Másfelől a jog nem véletlenül tesz különbséget a megtámadhatóság és a semmisség között. Amennyiben úgy ítélnék meg, hogy az érdekkellentét egyúttal jóerkölcsbe is ütközik, úgy kiüresedne az érdekkellentétre rendelt jogkövetkezmény, vagyis a megtámadhatóság, hiszen minden esetben semmisség állna fent. A Ptk. megalkotása során a jogalkotó egyértelműen kifejezte azon szándékát, hogy az érdekkellentétet nem tekinti olyan súlyos hibának, hogy az feltétlen érvénytelenséghez vezessen, a felek akaratára bízva azt, hogy kívánnak-e az érvénytelenség jogkövetkezményével élni.

[9] Mindezen túlmenően arra is rá kell mutatni, hogy a fenti megoldás merev alkalmazása olyan esetekhez is vezethetne, hogy valaki az érdekkellentét szabályai mögé bújva mentesülne a súlyosabb jogkövetkezmények alól. Ennek alapja az, hogy önmagában az érdekkellentétben tevékenykedő képviselő eljárása nem feltétlenül vezet érdeksérelemhez: miért ne köthetne olyan szerződést, amely valamennyi fél számára egyaránt előnyös? Másrészt az esetlegesen mégis bekövetkező érdeksérelem mértéke sem közömbös. **A Ptk. érdekkellentétre vonatkozó szabálya önmagában nem veszi figyelembe azt, hogy bekövetkezett-e érdeksérelem, illetve hogy az milyen mértékű. Ugyanakkor a megtámadási jog biztosításával némiképp orvosolja ezt a helyzetet:** a felekre bízva annak mérlegelését, hogy érte-e őket érdeksérelem, és ha igen, ez ellen fel kívánnak-e lépni. Ha a felek nem érzik sérelmesnek ezt a helyzetet, akkor a jog szemet huny az érdekkellentét felett, az így kötött szerződést érvényesnek fogadja el.

[10] Ezzel együtt előfordulhatnak olyan esetek - elsősorban az okozott sérelem jelentőségére tekintettel -, amikor méltánytalan lenne a sérelmet szenvedett féllel szemben az, ha a szerződéshez

csupán a feltételes érvénytelenség jogkövetkezménye társulna, hiszen a sérelem jellege annak keretein jóval túlmutat. Amennyiben az adott jogsértésnek olyan etikai többletelemei vannak, amelyek lényegesen meghaladják az adott jogsértésből egyébként következő sérelmet, és ezek nyilvánvalóan sértik a társadalom általános értékítéletét, akkor indokolt lehet a súlyosabb jogkövetkezmény alkalmazása, azaz jelen esetben a jóerkölcsbe ütköző szerződésből fakadó semmisség. Az elhatárolásnál azonban szem előtt kell tartani, hogy a Ptk. az érdekellentét fennállásához a megtámadás jogkövetkezményét fűzi, így a jóerkölcsbe ütközés okán fennálló semmisség csak kivételes lehet.

#### **4. Válasz a vizsgált kérdésekre**

[11] A Ptk. által bevezetett új szabályozásra tekintettel alaposabb körütekintést igényel annak vizsgálata, hogy a képviselő során felmerülő érdekellentét által okozott sérelem eléri-e azt a küszöböt, ami már a jóerkölcsbe ütközés feltétele. Általánosságban leszögezhető, hogy ha a sérelem által kiváltott társadalmi rosszallás olyan mérvű, hogy az lényegesen meghaladja azt a fokot, amely egyébként az érdekellentétből és az azzal rendszerint együtt járó sérelemből következne, akkor az adott szerződés jóerkölcsbe ütközik. Ilyenkor nem a felek jó- vagy rosszhiszeműsége vizsgálendő, hanem maga a sérelem.

[12] Jelen jogeset kapcsán az érdekellentétbe fűzött megtámadási jog gyakorlása nem jöhet szóba, ugyanis megállapítást nyert, hogy a képviselőként eljáró M. T. magatartása büncselekményt valósított meg. Az érdekellentétből egyáltalán nem következik az, hogy a képviselő egyúttal büncselekményt is megvalósítana, tehát a sérelem jóval túlmutat az érdekellentétből egyébként következő sérelmen, a szerződés sérti a jóerkölcsöt, ezáltal a Ptk. 6:96. §-a alapján semmis.